

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Promotoris laudatio

Author: Wojciech Świątkiewicz

Citation style: Świątkiewicz Wojciech. (2019). Promotoris laudatio. W: W. Świątkiewicz (red.), "Janusz Mariański : doctor honoris causa Universitatis Silesiensis " (S. 21-37). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

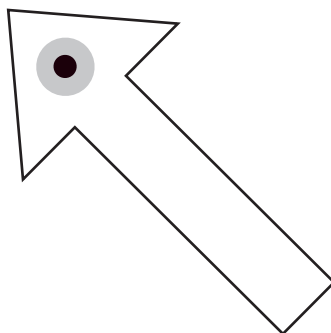
Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

PROMOTORIS LAUDATIO

PROF. ZW. DR HAB. WOJCIECH ŚWIĄTKIEWICZ

WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

UNIwersytet ŚLĄSKI W KATOWICACH

Zobowiązującym zaszczytem i wyróżnieniem jest dla mnie jako profesora Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach wygłoszenie wobec Księdza Profesora Janusza Mariańskiego i Wszystkich Najdostojniejszych oraz Najczcigodniejszych Gości – laudacji w przewodzie o nadanie Mu tytułu: *Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiensis*.

Osobista godność, autorytet (*dignitas et auctoritas*), skromność, życzliwość, pracowitość, niezwykła erudycja, odkrywczność i innowacyjność, a jednocześnie pielgrzymia tożsamość, zatroskanie o swoich uczniów, gościnność, umiejętność obdarowywania przyjaźnią i uwagą współtworzą profil osobowości Księdza Profesora Janusza Mariańskiego.

Ksiądz Profesor jest socjologiem rzetelnych diagnoz, mądrych i uczciwych interpretacji, generalizacji i teorii oraz rozsądnych i trafnych refleksji wobec przyszłości. To autonomiczny i suwerenny uczonek, mądry wychowawca, wiarygodny przewodnik po zawiłych i krętych drogach socjologii religii, socjologii moralności i katolickiej nauki społecznej. Laudacja pod adresem Profesora eksponuje *nec laudibus, nec timore* Jego wybitne wartości humanistyczne i zawodowe. Ich ukazanie stanowi moralne zobowiązanie, a nie pochlebstwo.

Janusz Mariański urodził się na Mazowszu, dnia 6 września 1940 roku w rodzinie wielodzietnej, mieszkającej w domku z piękną werandą we wsi Borowo oddalanej o 7 kilometrów od powiatowego miasta Sierpc. Był to trudny czas okupacji niemieckiej. Rodzinę swoją pamięta jako szczęśliwą i otwartą na sprawy innych. Wspominając ojca, przywołuje jego udział w wojnie roku 1920. O matce pisze: „[...] była niezwykle pracowitą

niewiastą, wychowała w trudnych czasach siedmioro dzieci (dwie córki i pięciu synów). Pacierz codzienny (rano i wieczorem) oraz niedzielna Msza św. bądź w kościele parafialnym w Rościszewie (3 km), bądź w kościele w Łukomiu (1 km) były nie tylko jej oczywistym obowiązkiem, ale i źródłem siły do życia w wierze i przyjaźni z ludźmi. [...] Miała dobre serce i zawsze wspierała biednych, także wędrujących po wsi cyganów. Nigdy nie byłem świadkiem kłótni rodziców”¹.

Po ukończeniu Szkoły Podstawowej w Łukomiu dalszą naukę w latach 1954–1958 kontynuował w Liceum im. św. Stanisława Kostki w Płocku, które było jednocześnie Niższym Seminarium Duchownym. Świadcstwo dojrzałości jako eksternista uzyskał w roku 1958, zdając egzaminy przed Państwową Komisją Egzaminacyjną. W tym roku mija więc 61 lat od matury, która otworzyła drogi do studiów wyższych, a potem do stopni oraz tytułów naukowych i przywiodła do uroczystości dnia dzisiejszego, czyli nadania najwyższego uniwersyteckiego zaszczytu, jakim jest doktorat *honoris causa*.

Po maturze Janusz Mariański wstąpił do Seminarium Duchownego Diecezji Płockiej i – co może nas zaciekać – właśnie w tym Seminarium, na wykładach z ascetyki prowadzonych przez ks. Tadeusza Króla, zapoznał się z socjologią, którą przez lata będzie potem uprawiał, rozwijał, stając się jej koryfeuszem. Na zakończenie studiów seminaryjnych przygotował pracę dyplomową pt. „Pojęcie świadomości w psychologii introspekcyjnej i psychologii marksistowskiej w polskiej literaturze psychologicznej”. 14 czerwca 1964 roku przyjął święcenia prezbiteriatu w katedrze płockiej, potem został skierowany do pracy duszpasterskiej w parafii Imielnica koło Płocka, następnie (w roku 1965) – na studia specjalistyczne

¹ *Między socjologią i teologią. Pola zainteresowań i badań naukowych Janusza Mariańskiego*. Red. J. BANIAK. Poznań: UAM, 2010, s. 436.

na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej (w specjalizacji: filozofia praktyczna) Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

W roku 1968 obronił pracę magisterską na temat: „Religijność parafii podmiejskiej w rejonie uprzemysławianym (na przykładzie parafii Białka/Płocka)”. Promotorem pracy był ks. prof. Józef Majka – wybitny przedstawiciel katolickiej nauki społecznej i socjologii, który wywarł duży wpływ na ukształtowanie pola zainteresowań naukowych swojego Magistranta. Fragmenty wysoko ocenionej pracy magisterskiej zostały opublikowane w „Studiach Płockich” w roku 1973 (T. 1). Badania socjologiczne w rejonie płockim, który wówczas podlegał procesom szybkiej industrializacji, przez okres kilku lat będą swoistym laboratorium dla realizacji zainteresowań naukowych Młodego Uczzonego.

Po ukończeniu studiów magisterskich Janusz Mariański został powołany do wykonywania różnych zadań w diecezji płockiej, a jednocześnie kontynuował studia doktoranckie z socjologii religii prowadzone przez ks. prof. Józefa Majkę i pod jego kierunkiem przygotowywał swoją rozprawę doktorską obronioną w roku 1972 – czyli cztery lata po magisterium, co wskazuje na wyróżniające tempo efektywnej pracy naukowej, budowanej na osobistych zdolnościach i pracowitości. Formalnym promotorem pracy doktorskiej na temat: „Więzi społeczne w parafii miejskiej w rejonie uprzemysławianym (Studium socjologiczne)” był prof. Jan Turowski (KUL). Pozytywne recenzje rozprawy doktorskiej napisali prof. Franciszek Adamski oraz prof. Władysław Piwowarski. Po latach Profesor Mariański napisze, że zawsze czuł się uczniem ks. prof. Józefa Majki i za jego ucznia się uważał.

Prócz zadań duszpasterskich w Diecezji Płockiej ks. dr Janusz Mariański prowadził wykłady między innymi w Instytucie Pastoralnym we Wrocławiu, a także podjął współpracę z ośrodkami naukowymi w Austrii i Niemczech. Uczestniczył w seminarium z zakresu socjologii religii prowadzonym przez ks. prof. Paula Michaela Zulehnera na Uniwersytecie

w Wiedniu. W roku 1976 rozpoczął realizację kolejnego projektu socjologicznych badań empirycznych, będących podstawą przygotowania rozprawy habilitacyjnej na temat: „Dynamika przemian religijności wiejskiej w warunkach industrializacji. Studium socjologiczne na przykładzie rejonu płockiego”. Recenzentami rozprawy byli: prof. Józef Chałasiński, prof. Józef Majka oraz prof. Władysław Piwowarski. W roku 1980 minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki zatwierdził uchwałę Rady Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej o nadaniu ks. dr. Januszowi Mariańskiemu stopnia doktora habilitowanego filozofii chrześcijańskiej, a w roku 1982 powołał go na stanowisko docenta w Katedrze Socjologii Moralności.

W roku akademickim 1982/1983 Janusz Mariański został zatrudniony na pełny etat i prowadził w ramach utworzonego na KUL Wydziału Nauk Społecznych wykłady z socjologii wiedzy i moralności oraz proseminarium i seminarium z socjologii wiedzy i moralności. Wykładał również na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej tejże Uczelni. W roku 1984 został powołany na kierownika Katedry Socjologii Moralności w Instytucie Socjologii KUL.

W roku 1988 Senat Akademicki KUL nadał ks. Januszowi Mariańskiemu tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych i powołał na stanowisko profesora w Katedrze Socjologii Moralności na Wydziale Nauk Społecznych. Uchwałę Senatu KUL zatwierdził minister edukacji narodowej w 1989 roku, a 28 marca 1992 roku Senat KUL zatrudnił ks. Mariańskiego na stanowisku profesora zwyczajnego w Katedrze Socjologii Moralności na Wydziale Nauk Społecznych (na stałe). W roku 2002, po śmierci ks. prof. Władysława Piwowarskiego, objął Katedrę Socjologii Religii.

Bogata i wielostronna jest też aktywność organizacyjna Profesora. Od dnia 23 maja 1989 roku jest członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL (w latach 2001–2003 był prezesem TN KUL), należy do Polskiego Towarzystwa Religioznawczego, Polskiego Towarzystwa Socjologicznego

(w latach 2000–2003 członek Zarządu Głównego), Lubelskiego Towarzystwa Naukowego i Görres-Gesellschaft. Należy lub należał do redakcji wielu czasopism naukowych, między innymi „Universitas Gedanensis”, „Pielęgniarstwo XXI Wieku”, „Zeszyty Naukowe KUL” (przez kilka kadencji), „Horyzonty Wychowania”, „Keryks. Forum Pedagogicznoreligijne” (czasopismo międzynarodowe wydawane w języku polskim, angielskim i niemieckim), „Principia. Pisma koncepcyjne z filozofii i socjologii teoretycznej”, „Roczniki Nauk Społecznych”. Był członkiem Polskiego Komitetu Doradczego „Communio”, redaktorem działu „Religia” w *Encyklopedii PWN*. W roku 1982 redakcja *Encyklopedii katolickiej* powierzyła mu naukową opiekę nad działem „Socjologia religii”. W latach 1997–2001 i 2006–2007 był członkiem Rady Fundacji Centrum Badania Opinii Społecznej, od 1997 roku jest członkiem Komitetu Socjologii PAN (w jednej kadencji – członek Zarządu) oraz w latach 2003–2006 członkiem Komitetu Polska w Zjednoczonej Europie przy Prezydium PAN. Został wybrany w skład Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów w kadencji 2007–2010. W latach 1994–1996 należał do Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego (Sekcja Uniwersytetów Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego).

Z dniem 1 października 2012 roku Profesor Janusz Mariański zakończył kilkadziesiątletnią pracę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II i przeszedł na emeryturę, kontynuując swoją aktywność dydaktyczną między innymi w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Lublinie oraz Wyższej Szkole Społeczno-Ekonomicznej w Gdańsku. Wspiera naukowo także inne szkoły wyższe, dzieląc się ze studentami swoją bogatą wiedzą, życiową mądrością i doświadczeniem dydaktycznym.

Obszar badań Profesora Mariańskiego charakteryzuje socjologiczne zatroskanie o wartości, w szczególnym stopniu dotyczy to refleksji teoretycznych i ogromnej liczby badań empirycznych skupionych w aksjologicznych przestrzeniach religii i moralności. Działalność dydaktyczna, naukowa i organizacyjna Księdza Profesora oraz Jego autorytet w śródo-

wisku socjologów (zwłaszcza socjologów religii i socjologów moralności) stawiają go w rzędzie Uczonych, którzy w sposób dojrzały, twórczy i niezwykle aktywny rozwijają reprezentowaną przez siebie dziedzinę nauki. Wkład Profesora w dorobek socjologii jest znaczący i systematycznie pogłębiany, zapewniając Mu ważną pozycję w polskiej socjologii, a Jego dokonania naukowe weszły na trwałe do socjologii religii i socjologii moralności. Tu można przywołać niezwykle trafną opinię z recenzji w przewodzie profesorskim, jaką napisał przed laty ks. prof. Władysław Piwowarski: „Ks. Prof. Mariański należy do tych naukowców, którzy waleśnie przyczynili się do poznania współczesnej kultury religijnej i moralnej społeczeństwa polskiego”, tworząc teoretyczne syntezy problemów religijnych, moralnych i egzystencjalnych polskiego społeczeństwa.

Socjologię Profesora Janusza Mariańskiego można opisać dystynkcją socjologii personalistycznej. W centrum Jego zainteresowania jest człowiek jako osoba – podmiot życia społecznego, jego prawa i godności oraz wynikające z nich wartości moralne i religijne. W swoich licznych studiach socjologicznych podejmuje też problematykę biedy, ubóstwa, bezrobocia, refleksję nad strukturami społecznymi i zasadą subsydiarności, czy obecną w katolickiej nauce społecznej problematykę „struktur grzechu” prowadzących do dezintegracji ładu społecznego. Jedną z najnowszych książek Profesora poświęcona jest studium problemu „godności ludzkiej” ujmowanej w szerokim spektrum uwarunkowań społecznych². Profesor przez swoje naukowe badania i liczne publikacje uczy postawy szacunku dla nienaruszalnych fundamentów życia społecznego, podkreślając godność osoby ludzkiej. Tę aksjologiczną orientację uprawianą przez Janusza Mariańskiego socjologii trafnie ujął abp Józef Życiński w dedykacji swojej książki *Wartości w eterze*: „Ks. Prof. Januszowi z wdzięcznością za socjolo-

² J. MARIAŃSKI: *Godność ludzka w kontekście społecznym. Szkice ze społecznego nauczania Kościoła katolickiego*. Lublin: Gaudium, 2017.

giczną troskę o wartości”. Z troską Księdza Profesora o wartości przybiera także wielorakie postacie wsparcia materialnego z osobistych funduszy dla instytucji edukacyjnych – zarówno świeckich, jak i kościelnych. „Homo frugi omnia recte facit” (Człowiek zacny czyni wszystko dobrze)³.

Nie jest łatwo socjologowi czynić z religii i moralności przedmiot badań socjologicznych. Religia i moralność, zwłaszcza w kontekście kulturowej specyfiki polskiego społeczeństwa, silnie uwikłane są w zagadnienia oceny i wartościowania stawianych problemów badawczych, metod ich analiz, tym bardziej płaszczyzn komentowania wyników badań. Badania nad polską religijnością i jej powiązaniem z moralnością niekiedy zbaczają i zbaczają na bezdroża aksjologicznych pułapek, poszukując w empirycznych materiałach dowodów potwierdzających z góry przyjęte, często o zabarwieniu ideologicznym, założenia i tezy. Można więc postawić pytanie: Czy prezbiter, czyli „funkcjonariusz Kościoła”, z natury roli swego „powołania” czy „zawodu” włączony w życie instytucji religijnej i pełniący w niej funkcje religijne, może być socjologiem „uwolnionym od apriorycznego wartościowania”, który przedmiot swoich badań umieszcza w najtrafniej dobranych założeniach teoretycznych, reżimach metodologii badań naukowych, obiektywnych interpretacjach? Pięćdziesięcioletnia twórczość naukowa Profesora bezbłędnie sugeruje odpowiedź pozytywną.

Profesor Janusz Mariański charakteryzujący się celną socjologiczną wyobraźnią wypracował model socjologii łączący subtelności ewoluujących w tym okresie „paradygmatów teoretycznych” z coraz bardziej dokładną i precyzyjną aparaturą tzw. ilościowych i jakościowych technik badań empirycznych. Religię i moralność ujął w kontekście ich społecznego i kulturowego osadzenia, jak swoisty rodzaj „faktów społecznych”, które należą do porządku zobiektywizowanego świata i z racji swojej obiektywizacji rozpowszechniają się w czasie i przestrzeni. Religia i moralność jako

³ CYCERO: *Tusculanae disputationes*. IV, 16.

przedmioty badań socjologicznych należą więc do porządku kultury, a ich rozmaite postacie i przejawy współtworzą historię procesów legitymizacji społecznego świata w jego najrozmaitszych aspektach: instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych, zbiorowych i indywidualnych, formalnych i nieformalnych, świątecznych i codziennych etc. Kształtują społeczne struktury, wpływają na postawy i zachowania, ingerują w tempo i kierunek zmian społecznych. „Socjologia religii – stwierdza Janusz Mariański – jako szczegółowa subdyscyplina socjologii zajmuje się opisem i wyjaśnianiem wzajemnych relacji między społeczeństwem i religią, które nie są od siebie oddzielone, lecz przenikają się wzajemnie. Stąd mówi się o religijnym wymiarze społeczeństwa i społecznym wymiarze religii. Z jednej strony socjologia bada wpływ religii na grupy społeczne i całe społeczeństwo, a także na kształtowanie się życia codziennego jednostek, z drugiej strony próbuje określić oddziaływanie czynników społecznych na system wiary, instytucje i procesy uspołecznienia religijnego”⁴.

W wypracowanym modelu socjologii moralności Janusz Mariański ujmuje ją jako naukę empiryczną pozwalającą badać moralność od strony jej społecznego tworzenia się i funkcjonowania (moralność jako społeczny konstrukt), od strony społecznych uwarunkowań tych zjawisk, które składają się na dziedzinę moralności. Socjologowie moralności diagnozują społeczne warunki jej rozwoju, zróżnicowania lub regresu. Moralność rozumiana jako zewnętrznie funkcjonujący zespół wartości, norm i wzorów zachowań oraz wewnętrzny składnik indywidualnej świadomości jest empirycznie dostępna i stanowi właściwy przedmiot badań dla socjologów, a także przedstawicieli innych dyscyplin empirycznych (np. psychologii). Poza zasięgiem ich zainteresowań pozostaje wpływ czynników nadprzyrodzonych na działania moralne jednostek i grup społecznych. W socjolo-

⁴ J. MARIAŃSKI: *Emigracja z Kościoła. Religijność młodzieży polskiej w warunkach zmian społecznych*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2008, s. 12.

gicznym modelu wyjaśniającym – wartości, normy i działania moralne są rozpatrywane od strony ich zaistnienia, funkcjonowania i uwarunkowań, nie zaś od strony ich normatywnej obowiązywalności. Profesor Janusz Mariański przyjmuje stanowisko „relacjonizmu socjologicznego”, wynikającego z założenia, że strukturalnemu zróżnicowaniu zbiorowości społecznych i ich przemianom odpowiadają różnice i zmiany w układach wartości i norm moralnych, nie musi on jednak łączyć się z negacją istnienia zjawisk moralnych o charakterze uniwersalnym oraz inwariantnym.

W opiniach i recenzjach badań naukowych Księdza Profesora zawsze podkreślana jest bogata oraz twórcza i inspirująca warstwa teoretyczna realizowanych projektów badawczych, rzetelność i trafność stosowanej metodologii badań, ale także bezstronność konstruowanych konkluzji, obiektywność opinii i ocen. Znakomitym tego przykładem jest książka *Młódzież między tradycją i ponowoczesnością. Wartości moralne w świadomości maturzystów*, która otrzymała Nagrodę Prezesa Rady Ministrów w 1997 roku. W opinii sporządzonej dla Komisji ds. Nagród Prezesa Rady Ministrów prof. dr hab. Piotr Sztompka napisał między innymi: „W wymiarze empirycznym nie znam w polskiej literaturze na temat młodzieży badań równie starannych i rzetelnych, od czasu klasycznych już prac Stefana Nowaka dotyczących systemu wartości studentów Warszawy z lat pięćdziesiątych i siedemdziesiątych. W wymiarze teoretycznym książka przynosi bardzo umiejętne, systematyczne i krytyczne podsumowanie wielkiej debaty na temat »ponowoczesności«, co jest zasługą tym większą, że uczestnicy tej debaty we współczesnej socjologii formułują swoje stanowiska bardzo mętnie i niespójnie, w języku nieporządnym, niejednoznacznym i wolnym od logicznych rygorów. Autor wydobywa sens ponowoczesnych przemian w świecie niezwykle trafnie i przekonująco. Na podkreślenie zasługuje obiektywizm prowadzonej analizy, wielka wstrzemięźliwość w wypowiedaniu własnych sądów wartościujących o badanych procesach – co jest kontynuacją najlepszej tradycji socjo-

logii moralności, programowo odróżniającej się od moralizatorstwa. Jest to osiągnięcie tym większe, że autor reprezentuje przecież sam katolicki światopogląd, a mimo to w roli uczonego potrafi patrzeć na dokonujące się procesy z godnego dystansu, pozostawiając sformułowanie przesłania ocennego czytelnikowi”.

Wieloletnie studia na religijnością i moralnością prowadzą do syntezy konkluzji dotyczących tożsamości kulturowej polskiego społeczeństwa. Tożsamość jest kategorią kultury, a kultura współczesna doświadcza wielorakich kryzysów i aksjologicznych wichrowatości, przekraczających nierzadko możliwości adaptacyjne jednostek, a nawet całych społeczności. Janusz Mariański przedstawia analizę szybkich przemian tożsamości współczesnej kultury poprzez pryzmat czterech wymiarów: dyferencjacji społecznej, dezinstytucjonalizacji, aksjonormatywnego pluralizmu oraz strukturalnego indywidualizmu. Ujmując zagadnienie tożsamości w kontekście religijności i moralności polskiego społeczeństwa, Autor wpisuje swoje analizy w teoretyczny paradygmat *społeczeństwa wyboru*, w którym religia i moralność przestają być naturalnym, oczywistym i niebudzącym wątpliwości społecznym światem praktyk życia codziennego i częścią kulturowego dziedzictwa, a także podlegają synkretycznym wyborom oraz świadomym decyzjom jednostki, co niekiedy jest opisywane terminami „hybrydyzacja tożsamości jednostki”, a w konsekwencji także „hybrydyzacja szerszych społeczności”.

Liczne empiryczne badania socjologiczne prowadzone przez Janusza Mariańskiego ukazują rozmiary przejawów sekularyzacji życia społecznego oraz skalę procesów laicyzacji mentalności jednostek, zwłaszcza należących do młodszego pokolenia, co przede wszystkim odnosi się do sfery praktyk życia codziennego oraz moralności życia małżeńskiego i rodzinnego. Legitymizowane religią katolicką wartości i normy moralne podlegają relatywizacji i marginalizacji, bywają kwestionowane i odrzucone. Głębokiemu spękaniu podlega model *religii narodu* mający swoje

historyczne zasługi dla ukształtowania religijnej, moralnej i kulturowej tożsamości polskiego społeczeństwa znajdujący alternatywne formy w dystansowaniu się od kościelnych instytucji, w pluralizacji religijnych wierzeń oraz w narastającym zjawisku tzw. nowej duchowości wpisującej religijną semantykę, obrazy i symbole w rozmaite *profaniczne* sektory życia społecznego (gospodarka, sport, polityka) oraz włączającej religię popularną w dziedzictwo tradycyjnych Kościołów, zmierzającą do zmiany ich doktrynalnych kształtów oraz społecznych funkcji.

Niezwykle trafna jest teza Księdza Profesora, że socjologia pozwala dostrzec, niczym wczesny system ostrzegawczy, to, czego inni jeszcze nie dostrzegają. Mimo wyraźnie ukierunkowanego procesu przemian tożsamości kulturowej polskiego społeczeństwa Autor zauważa i socjologicznie interpretuje nie tylko tendencje sekularyzacyjne i laicyzacyjne, pluralistyczne oraz indywidualistyczne, ale także przeciwstawne im siły antysekularyzacyjne i ewangelizacyjne. Jak często podkreśla, sekularyzacji nie można złożyć na polskim cmentarzu przedwcześnie martwych teorii, podobnie zresztą, jak i religijnej deprywatywacji. Trendy społeczne nie przebiegają na zasadzie nieuchronnej, niezależnej od idei i działań ludzi, według logiki determinizmu kulturowego. Nowoczesność jest rezultatem praktyk życiowych ludzi myślących i niepozbawionych wrażliwości religijnej. Nowoczesne społeczeństwa nie muszą być z istoty świeckie (sekularne), co nie oznacza, że radykalnym przeobrażeniom nie podlega tradycyjny model kościelnej religijności. To, co będzie z nami w przyszłości, zależy także w dużej mierze od nas samych. Jak czytamy w *Zakończeniu* jednej z najnowszych książek Profesora, w sprawach religijnych i moralnych, jak i w ogóle w sprawach dotyczących ludzi, nie ma jednokierunkowej ewolucji ani jedynej zasady, według której przebiegają procesy religijno-moralne⁵.

⁵ J. MARIĄŃSKI: *Tożsamości religijne w społeczeństwie polskim. Studium socjologiczne*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2017.

Miarą wielkości i dostojności jest nie tylko sposób budowania relacji z innymi, naukowymi współpracownikami, adwersarzami czy towarzyszami codzienności, ale także odnoszenie się do profilu własnej osobowości. Profesor znany jest z wrodzonej wrażliwości i delikatności, ale także z umiejętności patrzenia z dystansu wobec własnych naukowych i życiowych aktywności, niekiedy postrzeganych w perspektywie swoistej autoironii. Przywołam dwie wypowiedzi Profesora:

„Referaty wygłaszałem przede wszystkim w środowiskach socjologicznych i zabierałem głos w dyskusjach, ale i w środowiskach kościelnych (biskupi, księża, a nawet zakonnice), w wielkich i małych miastach. Mikrofon mnie nie odstrasza, chociaż potrzebowałem wiele lat, by przezwyciężyć w sobie wrodzoną nieśmiałość. Od kilku lat wygłaszam zbyt wiele referatów (np. w 2009 roku wygłosiłem ich 20), nie wiem, czy nie przekroczyłem już granic dewiacji (mam nadzieję, że może jednak dewiacji pozytywnej)”⁶.

„W opracowaniach »Who is who« podaję jak zwykle spacer i pracę na działce jako moje zainteresowanie w czasie wolnym (jednak jest w tym sporo przesady). Grzybobranie jest jeszcze rzadszą moją czynnością w czasie wolnym, którego mam zawsze za mało. Proporcje między czasem pracy i czasem wolnym były w moim życiu zawsze zachwiane, jak zwykle to bywa u pracoholika. Zapraszam na grzybobranie do lasów lubelskich, nawet jeśli nie znajdzie się tu grzybów, można je kupić od przyjeżdżających Ukraińców spod Czarnobyla (cena przystępna)”⁷.

Profesor Janusz Mariański jest wybitnym polskim socjologiem o znaczeniu międzynarodowym, którego wkład zwłaszcza w rozwój socjologii religii i socjologii moralności jest dla tych dyscyplin fundamentalny. Swoją aktywnością naukowo-badawczą i publikacjami nakreślił kierunki

⁶ *Między socjologią i teologią...*, s. 458.

⁷ *Ibidem*, s. 472.

rozwoju socjologii religii i socjologii moralności, ukazując nowe pytania i perspektywy badawcze w warunkach szybkich społeczno-kulturowych przeobrażeń, jakie są udziałem polskiego społeczeństwa.

Osiągnięcia naukowe Profesora Janusza Mariańskiego są imponujące. Jest On autorem ponad 1500 publikacji oraz prawie 60 książek, zwykle charakteryzujących się znaczącą objętością. Trzeba też podkreślić ten nurt aktywności naukowych Profesorów, który przejawia się w koordynowaniu i redagowaniu ekspertyz. Wśród nich na wyróżnienie zasługuje redakcja ekspertyzy Komitetu Socjologii PAN pt. *Kondycja moralna społeczeństwa polskiego*⁸. Innym nurtem aktywności naukowej jest inicjowanie prac nad powstaniem oraz redagowanie leksykonów: socjologii religii i socjologii moralności oraz koncepcyjna i merytoryczna redakcja działu Encyklopedii Katolickiej KUL.

W pracach naukowych, znakomicie osadzonych w światowej literaturze, zawsze twórczych i wnoszących nowe idee, imponuje nie tylko przejrzystość wykładu i czytelność konkluzji, ale również wykorzystana bibliografia, która wskazuje na oczywiste kompetencje Autora w zakresie przedsiębranych kwestii i świadczy o rozległości poszukiwań bibliograficznych, zaiste *benedyktyńskiej pracowitości* ukierunkowanej na rzetelne i kompleksowe zebranie literatury, zarówno teoretycznej, jak i empirycznej, tak aby każda postawiona teza i każdy wniosek miały swoje udokumentowanie. Autor przyzwyczaił czytelnika do rozległości podejmowanej przez siebie problematyki i do imponującej detaliczności przedstawianych danych empirycznych mistrzowsko wpisanych w literaturę przedmiotu oraz w konstruowany oryginalny teoretyczny model wyjaśniania zjawisk i procesów zachodzących w kulturowej przestrzeni polskiej religijności i moralności, ujmowanych w kontekście europejskim. Zwraca uwagę

⁸ *Kondycja moralna społeczeństwa polskiego*. Red. J. MARIAŃSKI. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2002.

komunikatywny język publikacji naukowych, bogaty w socjologiczną terminologię właściwą socjologii religii czy socjologii moralności, oryginalne tezy oraz konkluzje, ale wolny od hermetyczności i pretensjonalnej stylistyki. Książki Księdza Profesora można też potraktować jako swoiste podręczniki socjologiczne niezbędne do studiowania kulturowych przemian polskiej religijności i moralności, ich rozmaitych endogennych oraz egzogennych uwarunkowań, pozwalające lepiej zrozumieć fenomen trwania polskiej tożsamości kulturowej w gwałtownie przeobrażającym się pejzażu aksjologicznym europejskiej kultury.

Publikacje Profesora Janusza Mariańskiego tworzą kanon polskiej literatury z zakresu socjologii religii oraz socjologii moralności, a sam Autor zarówno swoimi osiągnięciami naukowymi, jak i naukowym profilem osobowości wpisuje się w krąg klasyków polskiej myśli socjologicznej. Umacnia tę pozycję również Jego udział w promocji kadry naukowej poprzez wypromowanie 57 doktorów socjologii, wielokrotny udział w roli recenzenta w przewodach habilitacyjnych i profesorskich. Książ Professor jest też często powoływany przez Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułów do roli superrecenzenta we wnioskach o nadanie tytułu naukowego.

Można z pełnym i dobrze uzasadnionym przekonaniem uznać Profesora Janusza Mariańskiego za twórcę szkoły naukowej w dziedzinie badań nad religijnością i moralnością – szkoły szcycącej się licznymi kontynuatorami w osobach profesorów i doktorów. Professor jest autorytetem moralnym, który poprzez swoją intelektualną rzetelność, niezłomność i cywilną odwagę ukazuje drogi poznania prawdy naukowej, dzieli się swoimi opiniami i ocenami, pomaga lepiej zrozumieć otaczającą nas aksjologiczną niestabilność współczesności.

Książ Professor zawsze wielką życzliwością i naukowym wsparciem otacza środowisko socjologiczne Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Wielokrotnie uczestniczył w przewodach awansowych w roli wymagającego i krytycznego, ale zawsze konstruktywnego recenzenta. Brał udział

także w organizowanych przez nasze środowisko konferencjach naukowych i przedsięwzięciach badawczych. Jako autor i redaktor przyczynił się do powstania licznych publikacji. Wspierał inicjatywy uniwersyteckie podejmowane przez naszych kolegów, recenzując prace naukowe i projekty badawcze. W swoich licznych rozprawach przywołuje wyniki badań prowadzonych w naszym środowisku akademickim i tym samym poszerza zasięg ich obecności w ogólnopolskiej i międzynarodowej wymianie myśli naukowej. Przyczynia się więc skutecznie i w akademicki sposób do promocji zarówno dorobku naukowego, jak i pozycji naukowej katowickiego środowiska socjologicznego, a tym samym całego Uniwersytetu Śląskiego.

Profesor Janusz Mariański obdarzony jest licznymi odznaczeniami, nagrodami państwowymi i naukowymi: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Nagroda Stowarzyszenia Wydawców Katolickich „Feniks”. Jest między innymi kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Płockiej oraz kapelanem papieskim, czyli prałatem, co wśród profesorów socjologii jest raczej rzadko występującą wyróżniającą dystynkcją.

Udzielnie Księdzu Profesorowi Januszowi Mariańskiemu zaszczytnego tytułu doktora *honoris causa* Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach jest w pełni uzasadnione oraz oczekiwane przez środowisko naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego i pomnaża chwałę naszej *Alma Mater*.

Cieszyn, 29 czerwca 2019 roku

Wojciech Świątkiewicz